

ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ І БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Прядко Любов Олексіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ORCID ID: 0000-0002-7168-4601

У статті представлені результати дослідження партнерської взаємодії асистента вчителя і батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. У ході дослідження встановлено, що партнерська взаємодія між асистентом вчителя і батьками дітей з ООП розглядається як форма соціальної взаємодії, яка будується на принципах рівноправності і автономності суб'єктів, їх взаємній відповідальності. Авторкою було досліджено питання змін у професійній діяльності асистента вчителя у період воєнного стану, актуальні проблеми професійної діяльності партнерської взаємодії асистентів вчителя і батьків, зміни у вимогливості батьків дітей з ООП до асистента вчителя. Виявлено, що стовідсотково відбулися значні зміни у професійній діяльності асистентів вчителів, оскільки всі опинилися в складних кризових умовах. Актуальними проблемами професійної діяльності партнерської взаємодії асистента вчителя з батьками дітей з ООП було визначено: методичний і технічний супровід дистанційного навчання; зосередження професійної уваги асистента вчителя на психологічній підтримці дітей з ООП та їх батьків; наявність «занадто начитаних» батьків дітей з ООП та завищені очікування від розвитку власних дітей; необхідність підвищення системи комунікації з батьками дітей з ООП, наявність у батьків «власного погляду» на навчання і виховання дітей з ООП, необхідність суворого контролю за батьками дітей з ООП, які самі мають особливі освітні потреби; консультування батьків дітей з ООП стосовно залежності їх дітей від гаджетів; специфіка роботи з внутрішньо переміщеними батьками дітей з ООП. Доведено, що переважна більшість батьків стали набагато вимогливішими до асистентів вчителів, менша частина батьків взагалі втратили інтерес до навчання, а деякі батьки втомилися від дітей своїх і хотіли б їх віддати до школи.

Ключові слова: асистенти вчителів, діти з особливими освітніми потребами, заклад загальної середньої освіти, нова українська школа партнерська взаємодія.

Pryadko Lyubov. Features of partnership interaction between teacher's assistant and parents of children with special educational needs in the terms of martial law

The article presents the results of study of partnership interaction between teacher's assistant and parents of children with special educational needs in terms of martial law. The study established that partnership interaction between teacher's assistant and parents of children with special educational needs is considered as a form of social interaction, which is built on the principles of equality and autonomy of its subjects, their mutual responsibility. The author investigated the issues of changes in professional activity of teacher's assistant during the martial law period, current problems of professional activity of partnership interaction of teacher's assistants and parents, changes in demands of parents of children with special educational needs on the teacher's assistant. It was found that significant changes in professional activity of teacher's assistants have completely occurred, since everyone found themselves in difficult crisis conditions. The following was identified as current problems of the professional activity of partnership interaction of teacher's assistant and parents of children with special educational needs: methodological and technical support of distance learning; focusing the professional attention of teacher's assistant on psychological support of children with special educational needs and their parents; the presence of 'overly well-read' parents of children with special educational needs and inflated expectations of development of their own children; the need to improve the communication system with parents of children with special educational needs, the presence of parents of 'their own view' on education and upbringing of their children with special educational needs, the need for strict control over parents of children with special educational needs who have special educational needs themselves; counseling parents of children with special needs regarding their children's addiction to gadgets; specifics of working with internally displaced parents of children with special needs. It has been proven that the vast majority of parents have become much more demanding of teacher assistants, a smaller part of parents have lost interest in learning altogether, and some parents are tired of their children and would like to send them to school.

Key words: teacher's assistants, children with special educational needs, secondary education institution, New Ukrainian school, partnership.

Вступ. Військовий час ставить нові виклики для всієї наукової спільноти та батьків дітей з особливими освітніми потребами (далі ООП). За таких умов зростає роль учителя, і саме від його вміння ефективно спілкуватися та взаємодіяти з учнями залежить як успішність навчання, так і адаптація підростаючого покоління до сучасних викликів.

Сучасні освітні заклади здійснюють заходи щодо психологічної підтримки, національно-патріотичного виховання, мотивації, злагодженості та ефективності всіх учасників освітнього процесу. Батьки повинні намагатися зберігати рівновагу, контролювати свої реакції та дії та не показувати дитині з ООП свої емоційні переживання та страхи. У будь-якій ситуації

батькам необхідно привести себе в дуже стабільний психологічний стан, який обов'язково допоможе зберегти ментальне здоров'я дитини. В умовах воєнного стану стрес, криза, нестабільність суттєво змінюють ефективність навчального процесу [1, с. 8].

Спільна взаємодія між учасниками освітнього процесу сприяє створенню якісного освітнього середовища, яке забезпечує розвиток кожного залученого учасника.

Безперервний розвиток дитини можливий лише тоді, коли вчителі, асистенти вчителів та батьки працюють разом як партнери. Учителі повинні бути готові адаптуватися до сучасних обставин і оволодіти новими методами та підходами до роботи з учнями. В умовах воєнного стану це передбачає гнучкість у плануванні, організації та проведенні занять, готовність надати психологічну підтримку дітям, колегам і батькам [2].

Вони мають сприяти розвитку комунікативних навичок учнів, що допоможе їм краще адаптуватися до нових ситуацій і конструктивно взаємодіяти з іншими. Через воєнний стан традиційна освіта може бути незручною або недоступною. Від спільної роботи батьків і вчителів виграють усі сторони навчального процесу. Батьки беруть активну участь у житті своїх дітей, тому вони починають краще їх розуміти та налагоджувати стосунки.

Особливу роль у цій ситуації відіграє професійна діяльність асистентів вчителів, які є посередниками між дитиною з ООП і дітьми з нормотиповим розвитком та вчителем. Асистенти вчителів можуть допомогти в організації та проведенні різних заходів: читання книжок, слухання дитячих розповідей, допомога дітям у виконанні різних видів творчої роботи, виконання практичних робіт за алгоритмами тощо. Дітям дуже подобається бачити своїх батьків у ролі вчителів та помічників, і це ще один приклад того, як дорослі ставляться до інших дітей.

Під час спілкування з батьками асистенти вчителів дізнаються більше про дитину з ООП, її специфіку, унікальність сімейного виховання, середовище її виховання та розвитку.

Отже, важливо зазначити, що партнерська взаємодія учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану є найактуальнішою проблемою нашого суспільства.

Матеріали та методи. Для розв'язання поставлених завдань використано методи: теоретичний – для вивчення й аналізу науково-методичної літератури щодо визначення актуальних питань партнерської взаємодії асистентів вчителів закладу загальної середньої освіти і батьків дітей з ООП; емпіричний – опитування асистентів вчителів закладу загальної середньої освіти і батьків дітей з ООП в Сумському інституті післядипломної освіти.

Результати дослідження. Положення про партнерство виражають загальноновизнану концепцію прав людини, яка базується на двох ключових цінностях – людській гідності та рівності. Ці пріоритети є ключовими для концепції «Нова українська школа» [3, с.9].

Нова українська школа визначила основні завдання педагогіки партнерства:

1) подолання інертного мислення,

2) перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками навчально-виховного процесу.

Дитиноцентризм як особистісно орієнтована модель навчання та виховання передбачає стимулювання активності дітей у корекційно-освітньому процесі, орієнтацію на їхні інтереси та переживання, забезпечення свободи і прав дитини. Забезпечує морально-психологічний комфорт дитини з урахуванням її вікових та особистісних особливостей у всіх проявах її діяльності [3, с. 14].

Поняття «партнерська взаємодія» розглядається як форма соціальної взаємодії, в основі якої лежать принципи рівноправності та автономії суб'єктів, їх взаємної відповідальності:

- взаємозв'язок суб'єктів і вплив питань на вирішення актуальних проблем;
- взаємодія, спрямована на коригування рішень, цілей, дій і поведінки суб'єктів;
- толерантне ставлення учасників до ситуації партнера;
- рівність сторін у виборі шляхів вирішення питань;
- добровільне визнання партнерських відносин та рівня залучення до спільної діяльності;
- реалізація обраних партнерами цілей, шляхів, методів, інструментів на основі згоди, доброї волі, довіри, рівності тощо;
- взаємовигідні інтереси сторін, повага та врахування інтересів одна одної, оскільки вирішальним є взаємна корисність;
- спільна взаємна відповідальність за дії, виконання поставлених завдань, прийняті індивідуальні обов'язки, досягнуті результати.

З метою визначення особливостей партнерської взаємодії асистентів вчителів і батьків дітей з ООП в умовах воєнного стану лабораторією інклюзивного та інтегрованого навчання Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було проведено опитування серед асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти Сумської області.

У дослідженні взяли участь 150 асистентів вчителів міста Суми та Сумської області. Оскільки одним із напрямів партнерської взаємодії учасників освітнього процесу є залучення до освітнього процесу особисто батьків дітей з ООП, фокусом нашого дослідження стали актуальні проблеми партнерської взаємодії з батьками асистентів вчителів у воєнний час. Практика доводить, що сучасних батьків не цікавлять нудні зустрічі в класі, а більше вони переймаються майбутніми можливостями розвитку власних дітей. Для реалізації цієї потреби асистенти вчителів повинні використовувати технології залучення батьків до освітнього процесу.

Багато сучасних батьків працюють у багатьох ролях: помічники, експерти, порадики, організатори заходів. Це дає їм можливість проводити час з вчителями, асистентами вчителів, ставити запитання, спостерігати за успіхами власної дитини, особисто переживати труднощі співпраці.

З метою визначення проблем партнерської взаємодії асистентів вчителів і батьків дітей з ООП респондентам були поставлені такі питання:

1) Чи відбулися зміни у діяльності асистента вчителя у період воєнного стану?

2) Які актуальні проблеми професійної діяльності партнерської взаємодії Ви можете відзначити?

3) Які зміни у вимогливості батьків дітей з ООП до асистента Ви можете відзначити?

Перейдемо до висвітлення отриманих даних дослідження.

Стосовно змін партнерської взаємодії асистента вчителя та батьків під час воєнного стану ми отримали наступні відповіді: всі респонденти (100%) зазначили, що відбулися значні зміни, оскільки всі опинилися в складних кризових умовах. Підтвердженням цього є наявність таких відповідей: «батьки часто перебувають у стресі, мають фінансові чи емоційні труднощі, а інколи навіть змушені були виїхати з дому, а тому їм важче приділяти увагу дітям і співпрацювати зі школою чи спеціалістами»; «асистенти вчителів стали не просто помічниками у навчанні чи вихованні, а ще й підтримкою для сімей»; «часто треба допомагати батькам розібратися, як зберегти психологічний спокій у родині, як підтримати дитину під час обстрілів чи переїзду, або навіть як організувати дистанційне навчання, якщо школа працює онлайн»; «асистенти вчителів стали більше спілкуватись, давати поради і часто виступають як «посередники» між школою та родиною, щоб всі могли працювати разом навіть у таких непростих умовах».

Відповідно актуальних проблем професійної діяльності партнерської взаємодії асистента вчителя ми отримали досить поліморфні відповіді:

1) методичний і технічний супровід дистанційного навчання (75%);

2) зосередження професійної уваги асистента вчителя на психологічній підтримці дітей з ООП та їх батьків (56%);

3) наявність «занадто начитаних» батьків дітей з ООП та завищені очікування від розвитку власних дітей (17%);

4) необхідність підвищення системи комунікації з батьками дітей з ООП, які не завжди є адекватними (16%);

5) наявність у батьків «власного погляду» на навчання і виховання дітей з ООП, який не співпадає з професійним поглядом асистента вчителя (15%);

6) необхідність суворого контролю за батьками дітей з ООП, які самі мають особливі освітні потреби (13%);

7) консультивання батьків дітей з ООП стосовно залежності їх дітей від гаджетів (11%);

8) специфіка роботи з внутрішньо переміщеними батьками дітей з ООП (10%).

Отримані результати наштовхують нас на думку, що виходом із кризової ситуації, що склалася є партнерська взаємодія з батьками, що заснована на засадах добровільності, рівності, порозуміння та взаємодопомоги.

Батьки дітей з ООП є партнерами, а не об'єктами взаємодії. Їхні позиції, думки та вибір у питаннях освіти та виховання дітей необхідно розуміти та брати до уваги.

Навчальні стосунки з батьками дітей з особливими потребами мають ґрунтуватися на глибокій повазі, відповідальності та усвідомленні громадянського обов'язку.

Дуже специфічними, на наш погляд, відбулися зміни у вимогливості батьків дітей з ООП до асистента вчителя.

Переважає більшість батьків стали набагато вимогливішими до асистентів вчителів (48%). Про це свідчить наявність таких відповідей: «вони хочуть, щоб їхніх дітей добре навчали і виховували», «чекають, що це зробить школа чи інші фахівці, а не вони самі»; «батьки мають багато інформації з інтернету і часто вірять у все підряд, навіть у сумнівні поради, що ускладнює співпрацю»; «надто опікуються дітьми, а через це важко знайти спільну мову і допомогти дитині з ООП».

Батьки взагалі втратили інтерес до навчання, ігнорують виконання домашніх завдань дітьми, посилюючись на те, що найголовніше – здоров'я та життя дитини, її безпека (34%). Асистенти вчителя відзначають, «батьки не звертають уваги на навчання»; «не контролюють вихід дитини на навчання он-лайн».

Батьки дітей з ООП «втомилися від дітей своїх і хотіли б їх віддати до школи» 18%.

Узагальнимо отримані результати дослідження партнерської взаємодії асистента вчителя з батьками:

1. Різноманітність ставлення батьків дітей з ООП до навчання та виховання (49%).

2. Слабка комунікація між закладом і батьками (21%).

3. Занадто прискіпливий контроль з боку батьків до діяльності асистента вчителя (17%).

4. Нечітка регламентованість батьківських повноважень в організації освітнього процесу (13%).

Висновки. Навчання дітей у умовах воєнного стану забезпечується ціною надлюдської фізичної та розумової праці вчителів, асистентів вихователів, дітей ООП, їхніх батьків та всіх, хто забезпечує освітнє середовище. Асистент вчителя у сучасних умовах має бути другом, радником, а родина комфортним середовищем для побудови освітньої траєкторії такої дитини. Запорукою продуктивного стилю спілкування асистента вчителя є його увага до дитини з ООП, ентузіазм у своїй роботі, професійне володіння організаційними прийомами та стабільність у стосунках. Партнерська взаємодія спрямована на підтримку навчання студентів, розвиток їхньої мотивації та інтересу до знань, а також формування стійких навичок. Нові методи та технології створюють можливості для участі родини та інших учасників у навчально-виховному процесі, підвищують його ефективність, створюють психологічно комфортне освітнє середовище.

Література:

1. Барчій М. С. Воронова О. Ю. Партнерська педагогічна взаємодія в умовах воєнного стану. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*, випуск 2, 2024. С. 5-8.
2. Деркачук О. С. Борщ Е.В. Допомога батькам дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, Вип. 3, 2023. С. 73-78.
3. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
4. Якщо батьки – партнери. Сучасні форми роботи з батьками першокласників / авт.-упоряд. І. В. Оніщенко. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с. (Серія «Нова українська школа»).

References:

1. Barchii M. S., Voronova O. Yu. (2024) Partnerska pedahohichna vzaiemodiia v umovakh voiennoho stanu. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Seriiia Psykholohiia*, Vypusk 2. pp. 5-8 [in Ukrainian].
2. Derkachuk O. S. Borshch E.V. (2023) Dopomoha batkam ditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy v umovakh voiennoho stanu. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity. Seriiia «Pedahohika. Psykholohiia»*, Vyp. 3. pp.73-78 [in Ukrainian].
3. Kovalchuk V.A. (2023) Pedahohika partnerstva u profesiinii diialnosti vchytelia: navch. posib. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU pp. 100 [in Ukrainian].
4. Yakshcho batky – partnery (2019) Suchasni formy roboty z batkamy pershoklasnykiv / avt.-uporiad. I. V. Onishchenko. Kh. : Vyd. hrupa «Osnova» 141 p. [in Ukrainian].